

Social Work
Paper III
समाजकार्य
प्रश्नपत्रिका III

Time Allowed : 2½ Hours]

[Maximum Marks : 200

Note :—This paper has **four (4)** Sections. Each Section has its own separate instructions regarding the length of the answer, the choice of questions, and the marks assigned to each question to be answered. There are totally *Nineteen (19)* questions to be answered. Maximum marks are **200**.

सूचना :—या प्रश्नपत्रिकेत एकूण **चार (4)** भाग आहेत. प्रत्येक भागात त्या भागाच्या स्वतंत्र सूचना दिल्या आहेत. त्यात उत्तराची अपेक्षित लांबी, प्रश्नांची निवड व प्रत्येक प्रश्नाला असलेल्या गुणांविषयी माहिती आहे. एकूण **19** प्रश्नांची उत्तरे देणे आवश्यक आहे. कमाल गुण **200** आहेत.

SECTION I
(विभाग I)

Instructions :—In this section you have to attempt **2** questions (**Q. 1** and **Q. 2**) each in about **500** words. Each question carries **20** marks. **[40 Marks]**

सूचना :— या विभागात आपणाला एकूण **दोन** प्रश्नांची (**प्र. 1** आणि **प्र. 2**) प्रत्येकी **500** शब्दांत उत्तरे द्यायची आहेत. प्रत्येक प्रश्नाला **20 (वीस)** गुण आहेत. **[40 गुण]**

1. “The Right to Information Act has signalled the onset of transparency revolution in India.” Critically examine this statement in the context of recent development in India against corruption.

“माहितीचा अधिकार कायद्यामुळे भारतात पारदर्शकता क्रांतीच्या उदयाची चिन्ह दिसू लागली आहेत.” भारतातील भ्रष्टाचार विरोधी आंदोलनाच्या संदर्भात ह्या विधानाच टिकात्मक परिक्षण करा.

Or/(किंवा)

“Social work discipline needs to emphasis more on the structural social work practice to alleviate socio-cultural discrimination in India”. Comment.

“भारतात सामाजिक-सांस्कृतिक भेदभावाच निर्मूलन करण्याकरिता समाजकार्य विद्याशाखेने संरचनात्मक समाजकार्यावर अधिक जोर/महत्त्व देण्याची गरज आहे.” टिप्पणी द्या.

SECTION II

(विभाग II)

Instruction :— Three are **3 (three)** questions (**Q. 3** to **Q. 5**) to be answered, each in about **300** words. These questions are based on the electives. Select **one** elective out of five electives and answer the **3 (three)** questions given below it. Each question carries **15** marks. **[45 Marks]**

सूचना :— या विभागात प्रत्येकी **300** शब्दांत **3 (तीन)** प्रश्नांची (प्र. 3 ते प्र. 5) उत्तरे लिहायची आहेत. हे प्रश्न तुमच्या निवडीच्या पर्यायी विषयासंबंधी आहेत. त्यातील **एक** पर्यायी विषय निवडा व त्याखालील **3 (तीन)** प्रश्नांची उत्तरे लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला **15** गुण आहेत. **[45 गुण]**

(Elective I)

3. Evaluate the functioning of industrial relations system in India.
भारतातील औद्योगिक संबंध व्यवस्थेच्या कार्यप्रणालीचे मुल्यांकन करा.
4. Critically examine how far the labour legislations in India enacted after independence have fulfilled the Constitutional Obligations in the light of current industrial scenario.
भारतातील वर्तमान उद्योगांचा स्थिती संदर्भात स्वातंत्र्योत्तर काळात पारित झालेल्या कामगार कायदांनी राज्यघटनेची कर्तव्ये कितपत पार पाडली आहे, टिकात्मक परिक्षण करा.
5. “In recent years strengths of trade unions have been declining.” Comment and suggest strategies to strengthen the Trade Union Movement.
“गत काही वर्षांत, कामगार संघटनांच्या शक्तीचा ऱ्हास होतोय.” टिप्पणी देवून कामगार संघटना चळवळीस बळकट करण्याकरिता युक्तीमार्ग सुचवा.

Or/(किंवा)

(Elective II)

3. What are the goals of the National Rural Health Mission ? Elaborate on the plan of action outlined in NRHM and discuss some of the limitations of NRHM.
राष्ट्रीय ग्रामिण आरोग्य अभियान (NRHM) चे ध्येय कोणते ? NRHM चे कृतिनियोजन विशद करून त्याच्या मर्यादांची चर्चा करा.
4. Discuss the social determinants model of mental illness focussing on women.
स्त्रियांना केन्द्रस्थानी ठेवून मानसिक आजाराच्या सामाजिक निर्धारक प्रारूपावर चर्चा करा.
5. Differentiate between a crisis, an emergency and a disaster. Elaborate on the crisis Intervention model.
संकटकाळ, आणिबाणी व आपत्ती या मधील फरक काय ? संकटकालीन मध्यस्थी प्रारूपावर विस्तारीत चर्चा करा.

Or/(किंवा)

(Elective III)

3. Discuss the merits and limitations of the social action model while working on the issue of housing for the poor in cities.
शहरात गरिबांकरिता निवासाच्या प्रश्नावर काम करताना सामाजिक कृती प्रारूपाचे फायदे आणि मर्यादा यांची चर्चा करा.
4. Discuss any *two* tools of social audit which can promote accountability in the functioning of Panchayat Raj Institution.
पंचायत राज्य संस्थांच्या कामात उत्तरदायित्वाची भावना वृद्धिंगत करण्यासाठी सामाजिक अंकेक्षणाच्या कोणत्याही दोन साधनांची चर्चा करा.
5. Describe the extent of community participation inherent in Rothman's models of community organisation.
समुदाय संघटनांच्या रॉथमन्स यांनी मांडलेल्या प्रारूपात समुदायाच्या सहभागाबद्दल काय अभिप्रेत आहे याची चर्चा करा.

Or/(किंवा)

(Elective IV)

3. Plan a life skill programme for visually challenged adolescents.
दृष्टीहीन किशोरवयीन गटासाठी जीवन कौशल्य कार्यक्रमाचे नियोजन करा.
4. Critically evaluate the contribution of N.G.Os. in population planning and control.
लोकसंख्या नियोजन आणि नियंत्रणामध्ये गैरसरकारी संस्थांच्या योगदानाचे टिकात्मक मुल्यांकन करा.
5. Discuss the discrepancies in personal laws related to women.
महिलांच्या संबंधीत व्यक्तीगत कायद्यामधील विसंगतीची चर्चा करा.

Or/(किंवा)

(Elective V)

3. Explain the concept and practice of 'remission to prisoners'.
'कैद्यांना शिक्षेत सूट' हि संकल्पना व त्याचा उपयोग स्पष्ट करा.
4. Briefly explain the theories of Punishment.
शिक्षा/दण्डसिद्धान्ताच संक्षिप्त स्पष्टीकरण द्या.
5. Examine the role of trained social workers in the correctional institutions in Maharashtra.
महाराष्ट्रातील सुधार-संस्थांमध्ये प्रशिक्षित समाज-कार्यकर्त्यांची भूमिका-परिक्षण करा.

SECTION IV
(विभाग IV)

Instructions :— Below is a paragraph. Read it carefully and answer the questions (Q. 15 to Q. 19) following it, each in about 30 words. Each question carries 5 marks. **[25 Marks]**

सूचना :- खाली एक परिच्छेद दिला आहे. तो काळजीपूर्वक वाचा आणि त्याखालच्या प्रश्नांची (प्र. 15 ते प्र. 19) प्रत्येकी 30 शब्दांत उत्तरे लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला 5 (पाच) गुण आहेत. **[25 गुण]**

Nature of Social Work Research

Social work research primarily deals with problems, faced by professional social workers, social work agencies and community in its concern with social work functions. In other words in social work research the problems to be investigated are always found in the course of doing social work or planning to do it.

It is very obvious that in social work research the study of a problem is from the point of view of social work and that of professional social work. The designing of research problems, data collection and its interpretation will have to be attempted in a manner as would be useful to professional social work which would add new knowledge to the social work theory and practice and improve the efficiency of professional social workers.

Social work research mostly draws its inferences through inductive reasoning. That is, inferring something about a whole group or a class of objects from the facts or knowledge of one or few members of that group/class. Thus, in social work research inductive reasoning carries us from observation to theory through intervention/assessment. Practitioners, for example, may observe that delinquents tend to come from families with low socio-economic status. Based on the assumption that the parent-child bond is weaker in low socio-economic families and that such parents, therefore, have less control over their children the practitioners may inductively conclude that a weak parent-child bond leads to delinquency.

A substantive part of social work practice is concerned with the micro-level practice, such as working with individuals, groups, or a community. Social work research has to take into consideration the limitations of micro level design of study and techniques.

Social work research lays special emphasis on evaluation. This is one of the reasons that social work research is also understood as evaluative research. Under social work research, varieties of evaluative researches are undertaken. Some of the researches are on impacts or effects, efficacy and effectiveness. Evaluation of agencies and its projects and programmes are some of the specialized areas of social work research.

समाजकार्य संशोधन समाजकार्याशी संबंधित असल्याने प्रामुख्याने व्यावसायिक समाज कार्यकर्ते समाजकार्य संस्था आणि समुदायाच्या समस्यांची हाताळणी करते. वेगळ्या शब्दात सांगायचे झाले तर समाजकार्य संशोधनात ज्या समस्यांचे अन्वेषण केले जाते त्या समस्या निश्चितपणे समाज कार्य करण्याच्या प्रक्रियेत किंवा त्याच्या नियोजनात आढळून येतात.

समाजकार्य संशोधनात समस्यांचा अभ्यास समाजकार्य आणि व्यावसायिक समाज कार्याच्या अनुषंगाने केला जातो हे अगदी उघड आहे. संशोधन समस्येचा आराखडा, तथ्य संकलन आणि त्याचे स्पष्टीकरण अशा प्रकारे करण्याचा प्रयत्न केला जातो कि जेणेकरून ते समाजकार्य व्यावसायासाठी उपयोगी ठरेल त्यामुळे समाजकार्याचे सिद्धांत व प्रत्यक्ष कार्य या विषयीच्या ज्ञानात भर पडून समाजकार्यकर्त्यांच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा होईल.

समाजकार्य संशोधन बहुतेक वेळा अनुमानात्मक युक्तीवाद (इन्डक्टिव्ह रीझनिंग) देवून आपला निष्कर्ष मांडते. म्हणजेच एखाद्या गटाच्या किंवा वर्गाच्या एक किंवा काही सदस्यांच्या तथ्यावरून किंवा ज्ञानावरून संपूर्ण गट अथवा वर्गाविषयी निष्कर्ष काढणे. अशा प्रकारे समाजकार्य संशोधन अनुमानात्मक युक्तीवादाचा वापर करून आपल्याला मध्यस्थता व मूल्यांकनाद्वारे निरीक्षणावरून सिद्धांतापर्यंत घेवून जाते. उदाहरणार्थ व्यवसायकर्त्यांचा निरीक्षणानुसार गुन्हेगारी प्रवृत्तीची मुले ही बहुदा निम्न सामाजिक व आर्थिक दर्जाच्या कुटुंबातून येतात असे असू शकेल. यावरून निम्न सामाजिक व आर्थिक दर्जाच्या कुटुंबात पालक व पाल्य यांच्यामधिल संबंध कमकुवत असतात आणि त्यामुळे अशा पालकांच्या त्यांच्या पाल्यावर कमी नियंत्रण राहते, या अनुमानाच्या आधारे कार्यकर्ते असा अनुमानात्मक निष्कर्ष काढू शकतात हि पालक व पाल्य यांच्यामधिल कमकुवत संबंधातून गुन्हेगारी प्रवृत्ती निर्माण होते.

समाजकार्य व्यावहाराचा अधिकतर हिस्सा व्यक्ती, समूह किंवा समुदाया बरोबर कार्य करण्यासारख्या सूक्ष्म स्तराशी संबंधित आहे. समाजकार्य संशोधनाला अभ्यास व तंत्राच्या सुक्ष्म आराखड्याच्या मर्यादा विचारात घ्याव्या लागतात.

समाजकार्य संशोधन मूल्यांकनावर विशेष भर देते. अनेक कारणांपैकी हे एक कारण आहे की ज्यामुळे समाजकार्य संशोधन मूल्यांकन संशोधन या नावानेही समजले जाते. समाज कार्य संशोधनांतर्गत विविध मूल्यांकन संशोधन केले जातात. काही संशोधने ही प्रभाव किंवा परीणाम, उपयोगी आणि परिणामकारकता याबाबत आहेत. संस्था आणि त्यांनी चालवलेले प्रकल्प व कार्यक्रम यांचे मूल्यांकन ही काही समाजकार्य संशोधनाचे खास क्षेत्र आहेत.

Questions :

प्रश्न :

15. What is primary concern of social work research ?

समाजकार्य संशोधन प्रामुख्याने कशाशी संबंधित आहे.

ROUGH WORK

ROUGH WORK